

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Forma studia: prezenční

Školní rok: 2010/2011

Karel Josef Beneš

Obraz života a díla zapomenutého spisovatele

Bakalářská práce

Vypracovala: **Jarmila Petříčková**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.**

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „Karel Josef Beneš – obraz života a díla zapomenutého spisovatele“ jsem vypracovala samostatně s použitím literatury, kterou uvádím v příloženém seznamu.

V Olomouci dne:

Podpis.....

Poděkování

Na tomto místě bych především ráda poděkovala Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D. za jeho trpělivost, čas a cenné rady, které mi udělil při zpracování mé práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině, která mi umožňuje studium na vysoké škole.

Obsah

Obsah	3
Úvod	4
1. Období tvorby	6
1.1. Po první světové válce.....	6
1.2. Na začátku okupace	8
1.3. Po druhé světové válce	11
2. Životopis Karla Josefa Beneše	14
2.1. Mládí a studia.....	14
2.2. První literární začátky.....	15
2.3. Fašistický odboj a literární činnost v tomto období.....	17
2.4. Období po skončení války	19
2.5. Poválečná literární činnost.....	20
2.6. Období konce jeho života.....	21
3. Dílo Karla Josefa Beneše	23
3.1. Psychologická próza	25
3.1.1. Uloupený život	26
3.1.2. Kouzelný dům.....	28
3.1.3. Setkání v Karlových Varech	31
3.2. Próza z období války.....	33
3.2.1. Ohnivě písmo	34
3.2.2. Rudá v černé.....	35
3.2.3. Cesta do neznáma	37
Závěr.....	39
Seznam použitých zdrojů	41
Anotace	43

Úvod

Vzhledem k mému dlouholetému zájmu o literaturu jsem si zvolila téma bakalářské práce, týkající se této oblasti. Již na střední škole mě zaujala psychologická próza nejen česká, ale i zahraniční. O spisovatelích, kteří v tomto duchu tvoří svá díla, se napsalo mnoho prací. Nejen bakalářských, ale i diplomových. Z tohoto důvodu jsem hledala autora, jenž je méně známý, ale zároveň se o něm dají sehnat informace. Všechny mé představy splňoval prozaik Karel Josef Beneš.

Tento spisovatel byl ve své době velmi oblíbený, především pro svou románovou tvorbu. V dnešní době o něm mnoho lidí neví. Je smutné, že je zapomenutý i pro lidi, kteří by o něm vědět měli. Například učitele českého jazyka na základních a středních školách.

Karel Josef Beneš tvořil během dlouhé tvůrčí doby a nezabýval se jen psychologickou prózou, kvůli které jsem si ho zvolila, ale také historickými tématy. Ve většině historických děl vychází z vlastních zážitků a poznatků z války, což knihám dodává větší nádech autentičnosti. Někteří literární kritici, ale i autoři knih o literárních dějinách se zmiňují, že Benešovy pozdější poválečné romány, nedosahují uměleckých kvalit jeho předválečného období a jsou na hranici umělecké a brakové literatury. Na druhé straně však stojí jiný názor, který považuje všechny díla za velmi kvalitní, pozoruhodná a neměla by být v koutě knihoven zapomenuta. Po přečtení jeho knih je na každém, aby si udělal vlastní názor o tom, kam by tento autor patřit měl.

Hned na začátku práce bych chtěla nastínit dobový kontext, jenž je podle mne důležitý k pochopení Benešových děl. V druhé kapitole bych chtěla, co nejdetailněji popsat život Karla Josefa Beneše, abych ho mohla, co nejvíce přiblížit dnešním lidem a později ve své praxi i žákům na středních školách. V sestavování života jsem využívala informací, které jsem našla při návštěvě v Památníku národního písemnictví. Bylo těžké získat něco užitečného, protože mnoho věcí bylo zničeno. Také sám spisovatel Karel Josef Beneš psal nečitelným písmem nebo těsnopisem, takže například jeho deník, do kterého jsem vkládala velké naděje, že se z něj mnohé dozvím, byl nakonec nepoužitelný, protože nešel přečíst. Ve třetí kapitole se zaměřím také na některé z jeho děl. Uvedu pro porovnání i dobové recenze na některá díla, protože ne všechno se dochovalo. Mnohé noviny už v současnosti nejsou k sehnání ani v knihovnách. Všechny materiály, které se zůstaly zachovány z života tohoto spisovatele, věnovala právě Památníku Benešova manželka, Ervína Brokešová.

O spisovatelích utvářející linii naší meziválečné literární tvorby, jako je například Vladislav Vančura, Karel Čapek, Fráňa Šrámek, Ivan Olbracht a další, bylo napsáno mnoho monografií. A učí se o nich už na základní škole. Proto jsem chtěla zjistit informace i o těch, kteří sice nejsou součástí vyučovacích osnov, ale i přesto se podíleli na vytváření a obohacování české literatury. Cílem mé práce je tedy co nejvíce získaných informací zpracovat a utvořit přehled o životě a díle Karla Josefa Beneše. Také bych chtěla přecíst, co nejvíce knih, které tento spisovatel napsal, abych mohla uvést obsah a také vymezit některé ze společných motivů a rysů, které jednotlivé díla spojují.

1. Období tvorby

V kapitole jsou nastíněna historická období, ve kterých spisovatel Karel Josef Beneš tvořil. Autor začal tvořit již v raném mládí a pokračoval až do své smrti, posmrtně byl vydán jeho poslední román. Pro větší přehlednost je kapitola rozdělena na tři podkapitoly, v nichž je snahou popsat politickou i kulturní situaci jednotlivých období.

1.1. Po první světové válce

„Ustavení Československé republiky dne 28. října 1918 znamenalo pronikavé změny nejen politické a hospodářské, ale i národnostní, sociální, náboženské.“¹ Prvním prezidentem se stal T. G. Masaryk a předsedou parlamentní koaliční vlády byl Karel Kramář. Nový stát nebyl však jen obnoveným českým státem ze středověku, ale útvar zcela nový, zahrnující kromě historických českých zemí také území Slovenska a Podkarpatské Rusi. 28. říjen 1918 znamenal výrazný historický mezník pro náš stát. Zavládlo především uspokojující vědomí, že národ po dlouhé době, dosáhl své nejen politické svobody. Tímto okamžikem vstoupil do rodiny rozvíjejících se evropských národů. Všichni doufali, že se konečně podaří vyřešit všechny naléhavé sociální problémy. V prvních poválečných letech, která byly ještě poznamenány sociálními otřesy a následky války, měly ve státě rozhodující vliv dvě politické strany. Byla to strana sociální demokracie těžící ze starých tradic a soustřeďovala ve svých řadách nejen dělnictvo, ale také větší část inteligence. A další byla národně socialistická strana, která stavěla sociální revoluci proti sociální reformě. Vedle nich získala svou sílu také agrární strana a sdružovala selský stav a především bohaté statkáře a sedláky. *„Neurovnané poválečné poměry přispívaly k radikalismu dělnického hnutí a vedly roku 1921 ke vzniku komunistické strany. Komunistická strana se od začátku postavila do opozice vůči státu, přesto však získala do svých řad i některé umělce, v první řadě levicově orientované spisovatele a publicisty.*

Od konce dvacátých let se ve veřejném životě projevil prudký zlom způsobený hospodářskou krizí, která od roku 1929 zachvacovala i průmyslově vyspělé západní země. U

---

¹ GALÍK, J. a kol., *Panorama české literatury*, 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1994. s. 207.

*nás vyvolala vzednutou vlnu sociálních zápasů a ovlivnila i politický vývoj.*² Nadcházející hospodářskou stabilitu, která nastala zhruba od roku 1934, narušovaly politické poměry v Evropě, kde se začaly objevovat režimy polofašistického až fašistického charakteru. Obzvláště nebezpečně se jevil vývoj v sousedním Německu, kdy se v roce 1933 dostala k moci pod vedením Adolfa Hitlera, nacistická strana, mířící k totalitní diktatuře. Vyhlašovala rasistickou nenávist a připravovala celé Německo na odvetnou válku. Vzrůstající německý nacismus a blahovlnný postoj západních zemí, především Velké Británie a Francie, vedly k rozbití československého státu. Nejprve bylo Československo donuceno na podzim roku 1938 tzv. Mnichovskou dohodou uvolnit Německu takzvaná pohraniční sudetská území, která byla osídlena z větší části německým obyvatelstvem.

Opojení přítomností po roce 1918 znamenalo odklon od minulosti. Česká literatura se snažila po celé 19. století překonat kulturní zpoždění oproti západní Evropě. Na přelomu obou století se rozdíl podařilo vyrovnat. Nadšení, které vyplývalo z umělecké svobody po roce 1918, neslo s sebou také negativní důsledky, které spočívalo v usilovném hledání cizích podnětů, přicházející k nám hlavně z Francie a Anglie. Od našich sousedů z Německa bylo velmi málo inspirujících námětů. Z nichž mnohé místo, aby byly moderní a lehce experimentátorské, ukázaly se, že jsou jenom přelétavě módními. S odklonem od národně povzbudivého úkolu ze slovesné tvorby v poválečných letech vymizela historická tematika a také se odpouštělo od žánru vesnického románu, který byl znovu oživen až začátkem 30. let v hnutí tzv. ruralistů. Zvýšená pozornost se obracela na průmyslová centra a život dělníků, což také souviselo s tzv. proletářskou literaturou. Převažoval kult strojové civilizace a utopických představ, že s moderní technikou a úspěchy exaktních věd pomohou spojit národy a nastolí věčný mír. V poválečné době se také ustupuje od psychologizující prózy. Výrazná, ale zároveň občas umělecky hodně nevýrazná byla tvorba některých legionářských spisovatelů, kteří zachycovali život a boje legií, především ruských nejen básnický a prozaický, ale také v dramatu. Celkově se však dá říct, že český válečný román nedosáhl úrovně, která by byla srovnatelná s díly předních zahraničních autorů. Za jedinou výjimku z tohoto označení lze považovat Haškův román o Osudech dobrého vojáka Švejka, který právem získal světovou proslulost.

---

² BALAJKA, B. a kol. *Přehledné dějiny literatury II*, 3. vydání. Praha: Fortuna, 1997. s. 92.

Od začátku třicátých let získávala svou pozici i katolická literatura, která se v průběhu 19. století, s výjimkou Katolické moderny, zvláště výrazně neprojevovala. Zásahu na tom mají především katoličtí historikové a literární vědci, kteří se vraceli k hodnotám baroka.

V osvobozeném státě se změnilo i rozložení kulturních center. Na rozdíl od předválečné doby, kdy byla Praha téměř jediným a literárním střediskem. Došlo ve dvacátých a třicátých letech ke změně, ale i přesto si hlavní město uchovalo své výjimečné postavení. V Čechách se pouze Plzeň pokoušela vytvořit kulturní centrum, na Moravě byla změna výraznější. *„Vznikem druhé české univerzity v Brně ožilo město čilým kulturním ruchem, soustředilo řadu spisovatelů, vydavatelských podniků i časopisů. Bez ohledu na umělecký směr a generační či skupinovou příslušnost se vyrovnávali čeští básníci, prozaici i dramatici s válkou více než patnáct let, buďto s vlastními válečnými zážitky nebo s válkou jako průvodním jevem obecnější krize lidstva. Obraz války, vždy nějak individuálně zabarvený, byl do značné míry zároveň vyjádřením ideového rozvrstvení uvnitř národní literatury.“*³

1.2. Na začátku okupace

*„Mnichovem v září 1938 politická krize vyvrcholila. 14. března 1939 byla na území Československa vyhlášena státní samostatnost, později Slovenská republika, po okupaci českých zemí 15. března 1939 byl ustanoven Protektorát Čechy a Morava. Spisovatelé reagovali na zradu západoevropských spojenců – Anglie a Francie, ohrožení české národní existence vyvolává básnickou reakci i u spisovatelů, kteří dosud odmítali jakoukoli tendenci v literatuře. Části inteligence, především židovské, včas emigrovala, řada uměleckých a vědeckých tvůrců se zapojila do ilegálního odboje (Národní revoluční výbor Československa jako vrcholný orgán protinacistického odboje) a po atentátu na Heydricha (květen 1942) přes veškeré represe ilegální hnutí sílilo.“*⁴ Druhá světová válka vypukla 1. září 1939 a je dosud nejničivější v dějinách lidstva. Léta německé okupace byly jedny z nejtěžších v novodobých českých dějinách, zvláště proto, že následovaly po téměř dvacetiletém poměrném klidu první republiky. *„V protektorátu ovšem nevládl takový masový teror jako v Polsku nebo na Ukrajině. Napohled zde v mnohém panovalo normální ovzduší, celou dobu okupace například*

---

³ BALAJKA, B. a kol. *Přehledné dějiny literatury II*, 3. vydání. Praha: Fortuna, 1997. s. 93/94.

⁴ GALÍK, J. a kol., *Panorama české literatury*, 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1994. s. 208.

vycházely knihy a noviny, až do podzimu 1944 hrála divadla, natáčely se filmy.“⁵ V Čechách a na Moravě dále fungovaly české úřady v čele s vládou a prezidentem Emilem Háchou. Všechny orgány však spadaly pod Němce. Němčina měla na veřejnosti výsadní postavení. Pro občany, kteří se hlásili k německé národnosti, byly zavedeny různé výhody. V roce 1941 začaly transporty Židů do Terezína, odkud byli postupně deportováni do vyhlazovacích táborů v Polsku. Češi reagovali na nástup nacistického nadvlády různě. Od ozbrojeného odboje, který i přes množství příznivců neměl šanci na větší úspěch, přes pasivitu, kterou volila většina obyvatel Čech až k dvojitému životu nebo odporu proti nově nastaveným pravidlům. Většina obyvatel však spolupráci s nacisty odmítala, ale zároveň se ani nepřipojila k odboji, protože měli strach z následných trestů při chycení. Nesouhlas s režimem se snažili vyjadřovat nepřímě. Častým způsobem pasivního odboje a odporu byla četba českých knih a poslech české hudby. Snažili se, aby česká kultura zůstala zachována.

Němci své prohlídky a kontroly uskutečňovali v několika vlnách. Citelně zasáhly i českou kulturu a literaturu. Hned v březnu 1939 nacisti začali s první vlnou zatýkání. Snažili se do vězení dostat hlavně nespolehlivé živly, k nimž patřili především demokraté, komunisté a socialisté, ale většina patřila do řad inteligence. Později byly zatčeny další osoby, které byly jako rukojmí odsunuty do koncentračních táborů. Mezi nimi byl například Josef Čapek, Ferdinand Peroutka a další. Po národní manifestaci 28. října 1939 byly uzavřeny vysoké školy a bylo popraveno několik studentů a další byli odvezeni do koncentračních táborů. V druhé polovině okupace pak byli mladí lidé nasazováni na práci do Německa. Nejtěžší vlny potrestání přišly na podzim 1941 a na jaře 1942. Bylo to po nástupu říšského protektora Reinharda Heydricha a po úspěšném atentátu, který byl na něj spáchán. Jako odvěta následovalo tisíce poprav a zatčení, ale také vypálení obcí Lidice a Ležáky. „*Na jaře 1942 byli zatčeni i vedoucí představitelé odbojového Národního revolučního výboru inteligence Vladislav Vančura a Bedřich Václavek. Jejich spolupracovníci František Halas a Václav Černý jen šťastnou náhodou zatčení unikli. Vančura byl poté popraven, Václavek zahynul*

---

⁵ LEHÁR, J. a kol., *Česká literatura od počátků k dnešku*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 676.

v *Osvětmi*.“⁶ V německých káznících zahynuli také členové komunistického odboje. Mezi zavražděnými Židy byl i spisovatel Karel Poláček. Ještě v posledních týdnech války, či dokonce po jejím skončení umírají další odbojáři.

Nacistický dohled měl za následek značné ochuzení literárního života. Většina deníků a časopisů byla zastavena. Také několik spisovatelů odešlo do exilu. Další autoři nemohli literárně publikovat. Mnohé knihy byly vyřazovány z knihoven jako zvrhlé nebo jinak nevhodné. Omezena byla i činnost překladatelská a kontakty s cizími zeměmi. Ve srovnání s obdobím první republiky byla cenzura výrazně zpřísněna. Pro zvýšení opatrnosti byla zavedena několikanásobná kontrola a trojí cenzurní dozor, do kterého patřila fáze předběžná, průběžná a jako poslední následná. Na rozdíl od předchozích let nesměly vycházet noviny a časopisy zabílenými místy, jež označovaly zásahy cenzury. Nacisté nechtěli, aby se na veřejnost dostaly zásahy, které v českém tisku provedli. V letech 1941 – 1942 nastává přelom, kdy z veřejného života mizí stále více osobností, zastavují se deníky a časopisy. Krátí se jejich rozsah a náklad, dále se tlumí činnost nakladatelství. Stále více o sobě dávají vědět kolaboranti.

Přelom třicátých a čtyřicátých let také znamenal rozdělení české literatury do tří větví: domácí oficiální, domácí ilegální a exilová. Toto rozdělení nebylo však jen v období války. Kromě let 1945 – 1948, trvalo až do konce roku 1989. Stejně jako v pozdější době vycházelo v exilu mnoho českých časopisů. Mezi ně patří například *Čechoslovák*, *Obzor* a další. Díky ohrožení národa v době okupace došlo k ještě hlubšímu příklonu k tradici, jehož rozvoj začal už na sklonku první republiky a především v době Mnichova. Vzniká velké množství knih, jejichž cílem je posilovat národní sebevědomí a češství, aby národ lépe zvládal nacistický teror a mohl se vyrovnat s cizí nadvládou.

Ke konci okupace se česká literatura a vlastně celá kultura ocitla na pokraji zničení. Přestaly vycházet hodnotné knihy, byla uzavřena všechna divadla, muzea, výstavy. Také byla pozastavena činnost časopisů. V té době se však schylovalo k porážce Německa v čele

---

⁶ LEHÁR, J. a kol., *Česká literatura od počátků k dnešku*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 678.

s Hitlerem. Začal se více projevovat domácí, ale i zahraniční odboj. Po té došlo k očekávané porážce Německa, konce války a osvobození Československa Sovětskou armádou.

1.3. Po druhé světové válce

Spisovateli Karlu Josefu Benešovi trvalo dlouho, než se po návratu z koncentračního tábora vrátil k literární tvorbě. Z tohoto důvodu je popsáno období od roku 1948 do autorovy smrti v roce 1969.

„Společenský systém, jenž vznikl záhy po Únoru, odboural demokracii a občanská práva. Svobodu myšlení a střetávání stanovisek nahradila jediná přípustná ideologie, marxismus, navíc stalinsky deformovaný. Stalinismus, jehož zásady převzalo vedení komunistické strany ze Sovětského svazu, považoval sebe samu za vyvrcholení dějin. Odlišné názory pojímal jako nepřátelské a násilně umlčoval.“⁷ Nový režim zrušil většinu literární časopisů například Akord, Kritický měsíčník, Listy a další. Také prováděl čistky na školách a univerzitách. Snažil se potlačovat informace o kulturním dění v cizině a zakazovat a ničit domácí nepohodlnou literaturu. Byl zrušen dovoz a prodej západního tisku a rušil se nepřátelský rozhlas. Mnohé další osobnosti odešli do exilu. Ti, kteří zůstali ve vlasti, nesměli většinou publikovat a vystupovat na veřejnosti. První soupis publikací, jež byly nežádoucí a musely být vyřazený z knihoven, byl sepsán už v říjnu 1948. Knihy byly dále ničeny při likvidaci klášterů. Další vlna likvidace proběhla v roce 1953.

Už v dubnu 1948 se konal Sjezd národní kultury, kde měli důležité slovo straničtí ideologové. Pod kontrolu strany i státu se dostal také nově utvořený Svaz československých spisovatelů, do této organizace se nebylo snadné dostat, protože přijetí podléhalo kritickému výběru. Orgány cenzury zasahovaly nejen ve velkých nakladatelstvích, denících a časopisech, ale také v rozhlasu, filmu a divadlech. Kontrovalo se všechno, dokonce i plakáty či okrajové oblastní tiskoviny. Čistky, zákazy publikace, ale také likvidační kritiky a hledání nepřátel byly však jen pouhým začátkem k občanskému pronásledování a vykonstruovaným soudním procesům, kdy stačilo velmi málo k tomu, aby byli lidé odsouzeni k mnohaletým žalářům či dokonce k trestu smrti. Mnohdy celé skupiny spisovatelů se staly obětí podobných

---

⁷ LEHÁR, J. a kol., *Česká literatura od počátků k dnešku*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 734.

nezákonných procesů. Tehdejší justice se snažila vyjít vstříc moci a uplatňovala tzv. dvojnásobné třídní právo. Jednak vznikly zákony, podle nichž nově se trestnými činy staly například kritika vlády, získávání a šíření informací a jednak se trestaly činy proti zájmům lidu a dělnické třídy. To vlastně umožnilo odsoudit kohokoli.

Ne všichni, kteří mohli v padesátých letech oficiálně tvořit, se k novému režimu přidali jen ze zjištění nebo strachu. Velká část spisovatelů uvěřila stranickým heslům v upřímném úsilí vybudovat spravedlivější stát. *„Ale i pro spisovatele věrné moci se vymezené hranice stávaly stále těsnějšími. Úkolem umění totiž bylo znázorňovat hotové ideje, domnělé společenské zákony. Závaznou uměleckou metodou byl vyhlášen socialistický realismus.“*⁸

Po zavedení přísné cenzury začíná období, v němž došlo k rozštěpení české literatury na oficiálně povolenou a podporovanou a na literaturu, která byla vykázána z domácích nakladatelství a knihoven. Nejen samotní autoři, ale i jejich známí ji šířili buď ve strojopisných opisech, nebo v exilových nakladatelstvích. *„České samizdatové publikace z let 1948 – 1968 se především snažily o uchování literárních prací v době, která k běžné edici neskýtala naději. Texty byly pořizovány jen v několika kopiích a šířeny jenom v úzkém okruhu přátel, což bylo, zejména v padesátých letech, vynuceno nesmiřitelnou perzekucí politických protivníků ze strany vládnoucí moci.“*⁹

Období druhé poloviny padesátých let se často označuje jako období uvolňování. V roce 1956 došlo k prvnímu osvobození obětí. Ze sovětských gulagů byla propuštěna asi polovina vězňů. Mezi nimi byli i umělci. V Československu se nejvíce ozvali spisovatelé. Bylo to na II. sjezdu spisovatelského svazu, který se konal v roce 1956. Zvláště Hrubín a Seifert na tomto sjezdu odvážně kritizovali kulturní politiku. Mluvili i o osudu vězněných a perzekuovaných spisovatelů. V projevu vyzvali k odčinění křivd.

---

⁸ LEHÁR, J. a kol., *Česká literatura od počátků k dnešku*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 738.

⁹ GALÍK, J. a kol., *Panorama české literatury*, 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1994. s. 309.

V roce 1959 se konala celostátní konference svazu spisovatelů a byly na ní odmítnuty pozůstatky škodlivých názorů a nálad, které se projevíly na II. sjezdu československých spisovatelů. Po té následovala řada prověrek a literaturu zasáhla čistka v nakladatelství československý spisovatel. Metody represí, ale už nebyly tak kruté jako po Únoru. Většina poškozených směla pracovat v jiné oblasti kultury. Od poloviny padesátých let se pomalu začaly obnovovat kontakty se světovou literaturou. Divadla u nás začínají hrát i hry zahraničních dramatiků.

Po celá šedesátá léta zůstávalo řízení státu v rukou stranických funkcionářů. I přesto, že pominul čas teroru, autoritativní režim byl až do konce roku 1967 u moci. Proměny v kultuře a posuny ve společnosti nebyly však náhlé ani nijak rázné. V roce 1966 se sešel sjezd KSČ a připouštěl otevřenou výměnu názoru a experimentování, i přesto však vybízel k ostražitosti. S uvolňováním poměrů stoupal také počet kontaktů s exilem, ale zároveň rostl počet těch, kteří na Západu zůstávali. „*Již na počátku šedesátých let vznikly na ÚV KSČ i ve Státní bezpečnosti úseky tzv. antipropagandy, jejichž posláním byl boj s exilovou a buržoazní publicistikou. Policejní orgány zabavovaly ročně množství různých západních publikací a tiskovin.*“¹⁰

Šedesátá léta můžeme nazvat nejšťastnější dobou české literatury v poválečném období. Docházelo ke zmírňování vnějšího tlaku i útlaku, zároveň rostl i zájem veřejnosti a tím stoupala i prestiž spisovatelů. Státní zaštitění kultury mělo pozitivum v podobě štědrých státních dotací, které umožnily vydávat množství časopisů, knih, provoz divadel a také realizace náročnějších filmových scénářů.

---

¹⁰ LEHÁR, J. a kol., *Česká literatura od počátků k dnešku*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 775.

2. Životopis Karla Josefa Beneše

2.1. *Mládí a studia*

Karel Josef Beneš patří k té oné velké generaci českých prozaiků představované především jmény Vladislava Vančury, Karla Čapka a Ivana Olbrachta. Spisovatel se narodil 21. února 1896 v Praze. Vyrostl v prostředí lékařském a přírodovědném, protože jeho otec Karel Beneš byl v hlavním městě lékařem a také uznávaným filantropem. Jeho otec léčil chudé lidi zdarma, a tak když zemřel předčasně, zanechal svou rodinu zcela bez finančních prostředků. Beneš navštěvoval III. obecnou školu na Královských Vinohradech. V první třídě měl pravděpodobně problémy s počty, protože na pololetním vysvědčení z nich měl trojku, kterou ovšem do konce školního roku spravil na dvojku. Ve druhé, třetí a čtvrté třídě měl jen pár dvojek, jinak samé jedničky. Pátou třídu absolvoval s velmi dobrým prospěchem. Po dokončení této třídy začal navštěvovat gymnázium. *„Karel Josef Beneš měl těžké mládí, při studiích na gymnáziu na Královských Vinohradech byl již od oktávy odkázán sám na sebe. Nejčastěji se živil kondicemi.“*¹¹ Studijní úspěchy nebyly nijak slavné. Na začátku měl ještě dobré známky a byl i chválen za pilnost. Zhruba od šesté třídy se jeho prospěch začal zhoršovat. Od té doby měl většinou jen trojky a čtverky. V šesté a sedmé třídě propadal z němčiny. Ve svém vlastním životopisu z roku 1955 o sobě Karel Josef Beneš napsal: *„Po gymnazijních studiích zakončených válečnou maturitou v roce 1915 jsem se zúčastnil první světové války. Byl jsem vyloučen pro nepřístupné politické projevy a antimilitaristickou nevážnost k vojenským naukám z důstojnické školy v Budapešti. Z trestu jsem byl pak poslán bez jakékoli šarže na ruskou frontu, kde jsem byl hned v prvním boji, dříve než jsem mohl přeběhnout a bez jediného vystřelení, těžce zraněn. Později jsem byl v důsledku svého zranění, kdy mi ochrnula levá ruka, propuštěn z vojenských služeb.“*¹²

Roku 1917 pokračoval ve studiích na Pražské univerzitě. Prostředí, v němž vyrůstal, ho vedlo ke studiu medicíny, kterou čtyři semestry poslouchal jako mimořádný student. Také chodil na přednášky z přírodních věd, zoologie a biologie na filozofické fakultě. Na této fakultě procházel do dalších ročníků s velmi dobrým prospěchem. I vysokou školu vystudoval za těžkých poměrů, protože nejen předčasným úmrtím otce, ale také válkou trpěla jeho rodina

---

¹¹ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno.

¹² tamtéž

finančním nedostatkem. I přes všechny překážky zvládal všechny zkoušky úspěšně a v prvním termínu. Byl velmi dobrý i v laboratorních pokusech. Ještě před skončením univerzitních studií v roce 1919 byl jmenován profesorem Vejvodským asistentem pro zoologii a srovnávací anatomii na pražské univerzitě s vyhládkou na habilitaci, z níž sešlo odchodem jeho vedoucího do penze. Zabýval se hlavně speciálními studii o mikroskopické struktuře živočišné buňky. V roce 1920 byl ještě nějakou dobu asistentem pro všeobecnou a lesnickou zoologii na Vysokém učení technickém v Praze. Zároveň chodil na přednášky z filozofie u profesora Krejčího, Drtiny a Čády a na hudební vědu u profesora Nejedlého a ve sborníku k jeho padesátinám otiskl svou studii o Foerstrových operách. Také ve sborníku k 75. narozeninám Zdeňka Nejedlého otiskl své vzpomínky na tohoto univerzitního profesora. V té době začal být literárně činný a zabýval se úmyslem věnovat se hudebním vědám a dějinám umění, ale hospodářské poměry ho přinutily udělat si, co nejdříve doktorát a hledat si zaměstnání. Dále také v životopise Beneše uvedl: „V březnu roku 1921 jsem odpromoval a měsíc po té jsem nastoupil do služeb Národní a univerzitní pražské knihovny, kde jsem se plně věnoval literatuře a hudbě. Působil jsem tam posléze jako osobní tajemník jejího přednosty, generálního bibliothékaře doktora Jana Erslera, až do roku 1938, kdy jsem byl jmenován ředitelem státní pedagogické knihovny v Praze.“¹³

2.2. První literární začátky

V roce 1920 ho k literatuře přivedl a jeho literární nadání objevil jeho učitel na obecné škole Stanislav Klíma, obětavý a zasloužilý pracovník na poli česko-slovenských kulturních styků dávno před vznikem ČSR.

„Od roku 1918 přispíval svými básněmi, povídkami, romány, články a studii do různých revuí a denních listů. Po několik let byl také činný jako hudební referent v tuzemských i zahraničních časopisech. Této činnosti se vzdal z důvodu inkompatibility, když se v roce 1925 oženil s klavírní virtuoskou Ervínou Brokešovou, se kterou procestoval valnou část Evropy.“¹⁴ Svatba se konala 4. července 1925 v jedenáct hodin v kapli sv. Aloise na Královských Vinohradech (Jiřího náměstí). Karel Josef Beneše také občas i překládal. Například pro Národní divadlo přeložil Beethovenovo oratorium – Kristus na hoře Olivetské. Také přednáší v rozhlase. V svém životopisu, který spisovatel sepsal za účelem vstupu do

¹³ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno.

¹⁴ tamtéž

zednářské lóže, se Beneš zmínil i o hodnocení, které získal za svou tvorbu: „*Za svou literární činnost jsem dostal celkem čtyři odměny ve formě stipendií. Roku 1921 za sbírku lyriky *Ozvěny z kosmu od České Akademie, dvě cestovní stipendia od Ministerstva školství a národní osvěty a jedno od Svatoboru.**“¹⁵

Od předcházejícího roku byl redaktorem a expertem pro českou literaturu v nakladatelství Družstevní práce v Praze. Právě studium přírodovědecké ho přivedlo k tomu, že se vzrůstajícím zájmem zabýval problémy metafyzickými. Kromě studia to byla také rodinná tradice ze strany otce. Ze vzpomínek na dětství si Karel Josef Beneš pamatuje, že otec svým lékařským povoláním, jež prováděl velmi dobročinně, přiveden k přesvědčení o nezničitelnosti lidského ducha a ke všemu, co s tím souvisí, a od něj se spisovateli dostalo také prvních zpráv o Řádu, do něhož chtěl být vždycky přijat.

Roku 1925 vstoupil do Národní strany práce, kde byl nakonec členem předsednictva. Po celou dobu jejího trvání byl intenzivně politicky činný, absolvoval přes dvě stě politických schůzí a přednášek ve volebních kampaních. V této době byl také členem městského zastupitelstva a městské rady na Královských Vinohradech. V důsledku tohoto zastával i různé funkce u obce, ve školní radě apod. Po rozpuštění strany práce odešel z politického života vůbec, aby se mohl věnovat plně a nerušeně literární činnosti, neboť poznal, že nelze beze škody tyto dvě činnosti spojovat. 4. října 1926 vystoupil z katolické církve. Do jiné církve nepřešel. Zůstal bez vyznání.

Ve své žádosti uvádí Beneš i důvod, proč si myslí, že by měl být přijat do zednářské lóže. Přesně to popisuje: „*Přírodní vědy včetně fyziky a astronomie mu nedovolují jiné chápání vesmíru než teologické. Odtud plyne jeho přesvědčení o účelnosti, tj. vyšším duchovním smyslu veškeré jsoucnosti, a tedy i jsoucnosti lidské, života člověka i celé lidské společnosti a individuální vývoj člověka i kolektivní vývoj lidstva má svůj smysl v celkovém vývoji vesmíru. Těmito svými rozsáhlými teoriemi dával odpověď na otázku, proč chce být přijat do Řádu.*“¹⁶

Před válkou nebyl organizován v žádné řádné politické straně, hlásil se však vždycky k literární levici a účastnil se jejich akcí jako například kampaně pro revoluční Španělsko

---

¹⁵ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno.

¹⁶ tamtéž

apod. Jako dlouholetý redaktor Družstevní práce se zasadil o vydávání pokrokových knih, zvláště socialistického románu slovenského (František Král, P. Jilemnický) a z českých autorů uvedl do literatury například Václava Řezáče, Jarmilu Glazarovou nebo Václava Kaplického. Věnoval také Slovensku svou korespondenci s Králem a Jilemnickým

2.3. Fašistický odboj a literární činnost v tomto období

„Do aktivního boje proti fašismu se zapojil prakticky už za druhé republiky: byl členem Petičního výboru: Věrní zůstaneme. Bezprostředně po příchodu Němců vstoupil do odbojového hnutí, stal se členem odborářské skupiny, jež byla levým radikálním křídlem nekomunistického odboje. Systematicky spolupracoval s ilegálním hnutím komunistickým. V ní od podzimu 1940 byl spolu s profesorem Jankovcem, docentem Fischerem, doktorem Bondym, F. Andrštem, J. Friedlem a J. Peňkem členem jeho pražského vedení. Za okupace byl zvolen prvním místopředsedou českého PEN klubu a v této funkci se mohl s úspěchem skrýt před gestapem. Nejen archiv této mezinárodní spisovatelské organizaci byl Němci později zakázán, ale i její velmi značné jmění. Zároveň měl styky s představiteli protifašistické kulturní fronty, jmenovitě Dělnickou akademií. Jeho blízkým spolupracovníkem byl J. J. Pavlík, který zahynul krátce po osvobození v Bergen – Belsenu. Proto si pro Karla Josefa Beneše přišlo gestapo velmi brzo, již v roce 1939, což pro třiačtyřicetiletého spisovatele znamenalo osud politického hejtlinka až do konce války. Toto střetávání s nacistickým antihumanismem a poznávání člověka v těch nejvypjatějších situacích zanechalo ve spisovateli trvalou a nerasmazatelnou stopu. Zde také pramenilo jeho pevné rozhodnutí stát se aktivním antifašistou a protifašistickým spisovatelem, který podle slavné buchenwaldské přísahy nepřestane bojovat ani proti tomu poslednímu nepatrnému zbytečku fašismu.“¹⁷

V roce 1941, kdy si pro něj gestapo znovu došlo, byl spolu s celým vedením odbojové skupiny zatčen a po tříletém vězení byl na podzim roku 1944 postaven v Drážďanech před nacistický lidový soud. Navržený trest smrti mu byl rozhodnutím senátu změněn na sedm let káznice. Byl vězněn na Pankráci, v Terezíně, Gollnově, Erbrachu, Straubingu a v Drážďanech. 29. dubna 1945 byl poblíž Dachau na pochodu smrti osvobozen americkou armádou a šťastně, ač s poškozeným zdravím se v květnu vrátil ke své ženě, která pak v roce 1947 vydala tiskem svůj válečný deník pod názvem Ty a já.

---

¹⁷ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno.

V těchto letech až do svého zatčení vydal tyto knihy: Po prozaické prvotině *Děvče s květinami* (1920 – tato kniha vyšla už v době studií a autor ji vydal pod pseudonymem Karel Beneš Jizerský) a knížce o pražském Husově pomníku, rozsáhlý hudební román *Dobry člověk*, pak grotesku o setkání Fausta s Donem Juanem *Nesmrtelní se setkávají*, poté komorní román *Ozáření lidí* a psychologický román *Uloupený život*, který byl poctěn výroční cenou České akademie věd a umění a byl čtyřikrát zfilmován v zahraničí (ve Vídni, v Anglii, v Hollywoodu a Mexiku). Byl také přeložen do šesti jazyků, v rozhlasové úpravě čtyřikrát vysílán ve Švýcarsku v cyklu světových rozhlasových her a několikrát pařížským rozhlasem, který tím poprvé vůbec ve svých programech uvedl českého autora. Mnohokrát byl také vysílán českým a slovenským rozhlasem. „*Světová premiéra anglického filmu Uloupený život byla v roce 1939 v Londýně ve prospěch Baldwinova fondu pro uprchlíky před nacismem, čímž se stala významnou politickou demonstrací.*“¹⁸ Po tomto románu vydal další svůj úspěšný román *Kouzelný dům*, který zfilmoval v Praze režisér Otakar Vávra. Rovněž jako rozhlasová hra byl několikrát vysílán. O svém díle se zmiňuje i v dalším životopisu, který už nebyl součástí žádosti do zednářské lóže. Píše: „*V hudebním románu Červená pečeť se vracím opět ke svému motivu z románu Dobry člověk, ale zpracoval jsem jej ve zcela jiném pojetí. Kromě toho jsem napsal, text k baletnímu mysteriu Ogelala pro skladatele Ervína Schulhoffa. Dílo vyšlo tiskem ve Vídni v Univerzální edici a poprvé bylo provozováno v Německu ještě za výmarské republiky. Pro téhož spisovatele jsem napsal text k opeře Plameny, podle svého románu Nesmrtelní se setkávají. Opera měla premiéru v Brněnském národním divadle v roce 1930.*“¹⁹

Jeho první knihy jsou poznamenány impresionistickým vidění světa, občas bizardními konstrukcemi životních osudů a pečlivě překombinovaným řešením problémů. Později tyto své počáteční literární pokusy nezařadil do svých sebraných spisů, za svou první opravdovou knihu považoval *Vítězný oblouk* (1937). I ostatní romány však měly čtenářský úspěch. Dlouholetý pobyt v nacistických káznících změnil autorovu tvorbu ideově i tématicky. „*Opouští svůj svět vykonstruovaných postav a osudů a přiklání se k realitě, ať již historické nebo současné. O této změně svědčí jednak rozsáhlý cyklus románů o revolučním roce 1848 a*

---

¹⁸ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno, rukopis.

¹⁹ tamtéž

V. Fričovi. *Beneš byl opravdu hluboce zasvěcený znalec tohoto období naší historie.*²⁰ Později se věnoval protifašistickému tématu, jak uvádím níže.

2.4. Období po skončení války

V letech 1945 – 55 vydal knižně svůj válečný jinotaj Pohádka o zakleté písni, který však byl za války cenzurou zakázán (Karel Reiner na ni složil operu). Ve třech vydáních cyklu novel Ruda v černé, romány Ohnivé písmo, Rodný hlas, A přece se dočkal, a také první dva díly z velkého románového cyklu Mezi dvěma břehy byly zfilmovány. Dále čtyři filmové scénáře: Dítě 1945, Revoluční rok 1848 a Hra o život, který později natočil režisér Jiří Weiss. Konečně zredigoval a vydal dokumentární antologii Poesie za mřížemi. Z povídek, které byly otištěné především po časopisech, byla nejlepší Cesta na východ. V níž vylíčil pokusnou cestu Antonína Zápotockého a jeho kolegů do Sovětského svazu, která se uskutečnila na začátku okupace. Napsal také knihu pro mládež Studentský hrdina, která vyšla v roce 1936.

„Roku 1945 vstoupil do sociálně demokratické strany a přešel s ní pak do Komunistické strany československé. Pak působil politicky v uliční organizaci v Rožmitále svými referáty a účastnil se všech velkých politických kampaní, zvláště se účastnil slovem a tiskem proti pařížským dohodám. V té věci se obrátil v dohodě se svazem spisovatelů jako spisovatel ve Francii známý i zvláštním varovným dopisem na spisovatele F. Carca. Roku 1946 byl dekorován Československým válečným křížem a medailí za zásluhy I. třídy a po únoru ještě medailí druhého odboje spolu se svou manželkou, která pracovala v ilegální organizaci Srp a kladivo - Rudá stráž.

Karel Josef Beneš se v roce 1948 vrátil na své místo do Státní pedagogické knihovny, ale ještě téhož roku byl povolán, aby zorganizoval a vedl v Státním plánovacím úřadě sekci pro kulturní výstavbu. Roku 1946 byl zvolen řádným členem IV. třídy České akademie věd a umění, kde vykonává funkci tajemníka literární sekce až do zrušení akademie, a dal podnět k velké akci pod názvem „Akademie dělnictvu.“ Dále byl jmenován členem čestného výboru literárního odboru Umělecké besedy, předsedou literární sekce klubu knižní tvorby Kmen, členem výkonného výboru Dělnické akademie a spoluredaktorem její sociální revue a po Únoru byl jmenován členem výboru Syndikátu českých spisovatelů a zvolen do ústředního výboru syndikátu. V říjnu 1948 byl přijat za člena Société des auteurs et compositeurs

---

²⁰ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno.

dramatiques v Paříži (předseda spisovatelů Roger Vailland).“²¹ V roce 1949 byl na vlastní žádost přeložen na trvalý odpočinek. Ale ani tehdy, kdy má již svrchované právo na odpočinek, nepřestával Karel Josef Beneš tvořit a zajímat se o veškeré dění kolem sebe.

Byl členem také vedení sekce prozaiků a sekce filmové ve svazku československých spisovatelů. V roce 1955 byl jmenován členem Československého výboru obránců míru v Praze. V Rožmitále pod Třemšínem, kam se později přestěhoval, byl předsedou jednoty svazu protifašistických bojovníků a členem okresního výboru SPB, členem výboru místní pobočky svazu Čs – sovětského přátelství a také členem okresního výboru obránců míru, vedl jednu dobu agitační středisko, konal nejen v Rožmitále, ale i okolí přednášky a pomáhal místnímu divadelnímu ochotnickému kroužku. Od roku 1955 byl také členem Společnosti pro šíření politických nauk.

„Po válce byl asi tři roky předsedou ediční rady Evropského literárního klubu a redigoval tam časopis Růst. Od roku 1960 je členem školské a kulturní komise ONV v Příbrami, kde účinně pomáhá svými radami a zkušenostmi řešit problematiku kulturního života okresu. V obcích a školách se zúčastňuje besed o literatuře a velmi ochotně spolupracuje i s kulturními institucemi, zejména s Domem kultury a vzdělávání v Příbrami.“

22

2.5. Poválečná literární činnost

Jeho umělecká a veřejná činnost byla velmi brzděna po několik let jeho chorobou, takže s plnou intenzivní prací mohl začít teprve po úspěšně provedené operaci. Čtyři roky byl instruktorem plzeňského kroužku mladých spisovatelů a pomáhal redigovat jejich sborník Setbu. Také působil v plzeňském a pražském rozhlase.

Během druhé poloviny čtyřicátých a v padesátých letech napsal celou řadu výborných a zajímavých protifašistických próz. K těm nejznámějším patří Rudá v černé (1948), Ohnivě písmo (1950) a Rodný hlas (1953). Poslední z nich, tedy Rodný hlas byl i zfilmován. Protifašistické prózy Karla Josefa Beneše vynikají především tím, co bylo pro celou jeho tvorbu typické: čtivost. Každá z nich má dramatickou zápletku a dramatické rozuzlení. A vždy se v jeho protifašistickém díle objeví něco, o co šlo, vždycky bylo proti něčemu nebo za

---

²¹ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno.

²² tamtéž

něco bojovat. Spisovatel si nekladal malé cíle ani v tzv. koncentračnických prózách. Odvážnou a pozoruhodnou psychologickou studií je například Jezbera z novely Čtyři dny.

„Po válce vyšel v Paříži jeho Uloupený život již ve třetím vydání a zároveň další vydání v Bruselu. Kromě toho byl přeložen bulharštiny, němčiny, portugalštiny, angličtiny a polštiny. V Paříži také vyšlo druhé vydání jeho Kouzelného domu a první vydání Červené pečeti, která vyšla také bulharsky. Jeho knihy vycházely v nákladu až čtvrt milionu výtisků. Filmy Revoluční rok a Past dosáhly pronikavého úspěchu v SSSR, ve všech zemích socialistického tábora, ale také v Indii, Německu, Rakousku a ve Francii. Další díla z toho období jsou ještě Mezi dvěma břehy, Studentský hrdina, Dračí setba, Hra o život, Setkání v Karlových Varech a Útok.“ ²³

2.6. Období konce jeho života

Byl nositelem mnoha významných ocenění, především za jeho literární činnost, ale také za přínos české literatuře. Oblíbený byl především prostými lidmi, jak popisuje ukázka z autorovy pozůstalosti: *„Lásku a úctu k oblíbenému spisovateli vyjádřili i rožmitálští občané, když jej „v ocenění jeho životního díla, statečného postoje v době okupace a podílu na boji národa proti fašismu, podnětného a plodného zájmu o místní politické a kulturně osvětové dění i hospodářské potřeby obce“ v den výročí jeho sedmdesátých narozenin jmenovali čestným občanem města Rožmitálu hrdi na to, že mezi nimi žije umělec tak zvučného jména, který zůstal prostým člověkem.“* ²⁴

Karel Josef Beneš zemřel ve čtvrtek 23. března 1969 v příbramské nemocnici po delší nemoci ve věku 73 let. Smuteční obřad se konal ve strašnickém krematoriu v Praze ve velké obřadní síni dne 3. dubna 1969. V sobotu 8. srpna 1970, při pietním uložení urny s jeho popelem, se s ním přišli Rožmitálští rozloučit naposled, spolu s jeho nejbližšími, zástupci politického a kulturního života v okrese a Svazu českých spisovatelů. *„Pomník, dílo akademického sochaře Milana Hrušky, je symbolem toho v čem dr. K. J. Beneš spatřoval své poslání: Dívka, držící v jedné ruce knihu a v druhé housle... Dvě lásky – slovesné umění a hudba – provázely celý život spisovatele, spjatý s člověkem nejbližším, manželkou, houslovou*

---

²³ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, nedatováno.

²⁴ tamtéž

virtuoskou *Ervínou Brokešovou*.²⁵ Svou manželku měl velmi rád. Svou lásku jí prokázal i tím, že pro ni napsal román *Červená pečeť*. Nejenom nejbližší příbuzní cítili zármutek nad jeho ztrátou. I jeden z rožmitálských občanů vyjádřil smutek nad spisovatelovým úmrtím při ukládání urny do rodinné hrobky. „*V očích mnohých, kteří přišli na rožmitálský hřbitov v klínu Brd rozloučit se s tímto člověkem, bylo vidět i slzy. Ne, není hanbou plakat nad ztrátou toho, koho jsme měli rádi, kdo nám byl vzorem svou prací i příkladným životem. Spisovatel dr. K. J. Beneš takovým byl.*“²⁶ Je poznat, že rožmitálští lidé měli autora rádi nejen pro jeho románovou tvorbu.

Posmrtně v roce 1973 vyšla kniha *Cesta do neznáma* zásluhou jeho manželky *Ervíny Brokešové*.

---

²⁵ Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 3, zpracovala I. Macková, 1970.

²⁶ *tamtéž*

3. Dílo Karla Josefa Beneše

Ve svém díle se spisovatel projevil jako znamenitý vypravěč, který navíc dovede vyhledávat atraktivní témata. To mu již od samého začátku nejenom získalo širokou čtenářskou obec, ale dramatického náboje jeho próz si povšiml i film. Jeho prvotinou je **Děvče s květinami** (1920), kterou vydal pod pseudonymem Karel Beneš Jizerský. V jednotlivých povídkách autor popisuje příhody, které potkají člověka v každodenním životě. Později vydal k hudbě Ervína Schulhoffa libreto s názvem **Ogelala** (1925). Premiéra baletního představení se uskutečnila v témže roce ve Vídni. V roce 1925 stihl napsat a vydat i svou románovou prvotinu **Dobrý člověk**. Už v tomto díle se začíná projevovat Benešův zájem o psychologický realismus. Po té následovala méně známá povídka, **Kov hovoří** (1926). V metafyzické grotesce **Nesmrtelní se setkávají** (1928) se můžeme zamýšlet nad kriminální zápletkou při vyšetřování vraždy, ale také nad motivem nesmrtelnosti, který představuje hlavní bytost tvrdící o sobě, že je smrt a její přítel, jenž ji pronásleduje, je několik set let mrtvý hudebník. Expresionistické dílo se stalo inspirací pro Schulhoffovu operu Plamen. Expresionismus využívá Beneš i v povídce **Ozáření lidé** (1929). Hlavními hrdiny jsou osoby, které se snaží žít život a nahlížet na něj jinak, než je v té době běžné a hlavně se chtějí vymukat z normy. O pár let později vychází román **Uloupený život** (1935), s nímž se spisovatel dostává do podvědomí čtenářů a zároveň se jedná o první Benešovo zfilmované dílo. Bylo přeloženo do několika jazyků a hlavním motivem je dvojí život, jež nastupuje na místo zemřelé sestry Sylvie. V románové studii **Vítězný oblouk** (1937) popisuje Beneš život českého maloměšťanstva na počátku dvacátých let. Sám spisovatel označil toto dílo jako svou první závažnou práci a zaměřuje se v ní především na sociálně společenské vztahy a na jednání jednotlivce. Román **Kouzelný dům** (1939) lze zařadit mezi Benešovy úspěšné díla. Byl několikrát zfilmován. Například v roce 1939 Otakarem Vávrou. Stejně jako román *Uloupený život*, byl i *Kouzelný dům* přeložen do několika jazyků. Hlavním motivem je v této psychologické próze ztráta paměti a také dvojí existence hrdinky, která o tom však netuší. Názory kritiky byly různé. Například Karel Sezima se pochvalně vyjádřil v časopise *Lumír*: „*Autor si k tomu našel též adekvátní výraz: životnější a elementárnější slovo, nežli jakým vládl ještě v Uloupeném životě. Je v těch partiích slit jakoby s určitěji determinovaným prostředím, krajem kolem Adamova, a nesen jím nepochybně i rytmicky.*“²⁷ Na začátku okupace, ještě

---

²⁷SEZIMA, K. Název neuveden. *Lumír*, 1939/1940, s. 91, Literární fond PNP, fond K. J. Beneše, zpracovala I. Macková, karton č. 94.

před zatčením, se vrací po 15 letech Beneš ke své románové prvotině *Dobry člověk* a přepracovává jej na úspěšnější **Červenou pečeť** (1940), jedná se o hudbou inspirovaný román. Hlavní hrdinkou je houslová virtuoska Helena, která se díky pílí a vytrvalosti stává slavnou. Koncertuje po celé Evropě a dostává se i do Ameriky. Inspirací pro dílo bylo spisovatelovi jeho manželka Ervína Brokešová, která se také věnovala hře na hudební nástroj. František Götz o Červené pečetě napsal především chválu o autorovi: „*K. J. Beneš je velmi vyspělý vypravěč – v tom je jeho základní síla. Jeho kresba předválečného světa českého i evropského i jeho citová výchova Heleny Drahošové jsou rozvedeny v živých románových situacích a dějích, v jejichž osnování je Beneš neúnavně rozmanitý. Zvláště to italské období, v němž se Héla těžce protlouká, je velmi vzrušující. Nový román K. J. Beneše ukazuje zajímavý rozvoj romanopisce, jenž si klade úkoly stále vyšší.*“²⁸ Beneš v díle spojuje prvky společenského románu s motivy psychologického realismu. Po skončení druhé světové války vydal jinotaj **Pohádka o zakleté písni** (1946), který byl během okupace nacisty zakázán. V stejném roce napsal Beneš také filmovou povídku **Dítě 1945**. Spolupracoval na ní s J. A. Holmanem a Ferdinandem Peroutkou. V novelistickém triptychu **Rudá v černé** (1947) jsou jednotlivé povídky věnovány okupaci. V roce 1955 byla kniha rozšířena o povídku *Past*. V celém díle se autor věnuje osudům lidí ve válečných letech. *Past* byla zfilmována Martinem Fričem. Velmi autobiografický je román **Ohnivě písmo** (1950), v němž Beneš popisuje vlastní zážitky, ale také život vězně v koncentračním táboře. Objevují se i pocity radosti z osvobození a poté i ze setkání s vlastní rodinou. Méně známá je povídka pro mladší čtenáře **A přece se dočkal** (1952), ve které autor vypráví o nové výstavbě plzeňské Škodovky, jež byla zničena při náletu Američanů. V románu **Rodný hlas** (1953) se Beneš zaměřuje na osudy jednotlivců v období okupace. V poválečném období napsal rozsáhlou románovou trilogii **Mezi dvěma břehy** (1954), **Dračí setba** (1957) a poslední díl **Útok** (1963), ve které se spisovatel věnuje revolučnímu roku 1848, který dobově aktualizoval. Všechny skutečnosti jsou popsány autenticky a podrobně. Na tuto trilogii volně navazuje próza **Studentský hrdina** (1956), která je věnována mládeži a vypráví o Josefu Václavu Fričovi. Román **Hra o život** (1958) obsahuje *Rodný hlas*, *Past*, rozšířenou verzi novely *Čtyři dny z knihy Rudá v černé* a také *Cesta na východ* a *Dítě pro štěstí*. Poslední dvě jmenované knihy vyšly později také v samostatném vydání. V novele **Setkání v Karlových Varech** (1959) se Beneš vrací

---

²⁸ GÖTZ, F. Předválečný hudební svět český a evropský v románě K. J. Beneše. *Národní listy*, 1940, roč. 80, č. 307, s. 11.

k psychologickým motivům, které jsou typické hlavně pro jeho předválečnou tvorbu. V novele je hlavní hrdinkou mladá západoněmecká herečka, jež vyrůstá v německé rodině, ale postupně se dozvídá, že je zavlčeným českým dítětem. Postavy, které se v díle objevují, nejsou propracovány do hloubky, jak tomu bylo v předchozích prózách. Poslední dílem K. J. Beneše je novela **Cesta do neznáma** (1973), která vyšla posmrtně zásluhou manželky Ervíny Brokešové. Dílo je popisem odboje německých komunistů, kteří jsou nejprve ve výcvikovém táboře a později se dostávají do okupovaného Řecka.

Karel Josef Beneš byl velmi pečlivý spisovatel. Při psaní si zjišťoval všechny faktografické údaje. Své pozdější práce pro každé další vydání znovu upravil o nové zajímavosti. Z jeho rozsáhlé tvorby bylo vybráno několik děl, které jsou pro Beneše charakteristické. V první podkapitole se bude jednat o psychologickou prózu, a ve druhé podkapitole o válečnou, z dnešního pohledu historickou prózu.

3.1. *Psychologická próza*

Do psychologické prózy se řadí romány *Uloupený život*, *Kouzelný dům* a novela *Setkání v Karlových Varech*. Všechna díla mají určité společné rysy. Hlavními postavami jsou vždy ženy. Hrdinky jsou krásné, ba dokonce půvabné. Dále hrají na hudební nástroj, učí se cizí jazyk především francouzštinu a získají si všechny. I charakterově jsou si blízké. Jsou hodné a milé. Akorát Martina z *Uloupeného života* se trochu vymyká. Její negativní vlastností je závist, která jí nedovoluje si užívat života. Trochu jako z červené knihovny působí fakt, že všechny dívky mají velkou osudovou lásku, ať už je naplněná nebo ne. Pro Martinu je to Toman, Marie se zamiluje do Martina. I v novele *Setkání v Karlových Varech* je zdánlivě osudová láska Hedy a Petra, která je ztracena při zjištění, že Heda je Češka. Pro Benešovu psychologickou tvorbu je typická řada motivů například dvojí život, ztracená identita, tragédie měnící život nejen hlavní hrdinky. Všechny jsou popsány u jednotlivých děl. Ve srovnání psychologické prózy K. J. Beneše a například s *Helimadoc* od Jaroslava Havlíčka, kde jsou taky hlavními hrdinkami ženy, můžeme nalézt několik rozdílů. V *Helimadoc* jsou ženské postavy nepřiliš krásné, výjimku tvoří Dora, která není tak ošklivá jako její sestry. Všechny však musí pomáhat svému otci v ordinaci i hospodářství. Jejich otec je velmi přísný a autoritativní, což je také jeden z několika společných rysů s Benešovou tvorbou. Dalším znakem pro oba autory je touha po vzdělání. Dora chce, aby ji Emil učil francouzštinu, ale všechno musí skrývat, protože Dořin otec nesouhlasí se vzděláváním žen. Stejně jako v *Kouzelném domě* se i v *Helimadoc* setkáváme s postavou kouzelníka, který mění dosavadní

životy hrdinek, ale i jejich rodin. Marii v Benešově díle se po návštěvě mága vrací paměť a najednou se změní její povaha a chování. Trochu jinou proměnou projde život v rodině lékaře Hanzelína u Havlíčka. Dora se zamiluje do kouzelníka, opouští svou rodinu a nastupuje na místo jeho zemřelé manželky, která byla jeho asistentkou. I v Helimadoe se vyskytuje motiv velké lásky, a to dokonce dvakrát. Poprvé ze strany Emila, který se zamiluje do Dory. A podruhé právě z její strany při setkání s kouzelníkem. Havlíček, se na rozdíl od Beneše, snažil více charakterově propracovat vlastnosti jednotlivých postav. Nejvíce se mu to podařilo právě u lékaře Hanzelína.

3.1.1. Uloupený život

Román patří mezi nejznámější Benešovu psychologickou tvorbu. V době prvního vydání byl velmi oblíbený. Později vyšel několikrát v nakladatelství Československý spisovatel. Pokaždé ve velkém nákladu. I kritikové hodnotili knihu velmi pozitivně. Jedním z nich byl i Bohumil Polan, který pro časopis *Čin* napsal: „*Veliká, nadmíru sugestivní kultura slovesné formy. Málokterý český román z poslední doby směl by se měřit s Uloupeným životem co do pečlivého pěstění slohového, jak se jeví nevšední čistotou platického zření a podání. Benešova kniha činí dojem opravdu evropský.*“²⁹ Další nadšený kritik byl také Antonín Matěj Píša, který se pozitivně vyjadřuje o Benešově literárním stylu a bravurnosti, se kterou se snaží příběh rozvíjet do dramatických záplatek. *Vytěžuje všechny dějové i psychologické možnosti případů.*³⁰ Podle Píši se Beneš snaží vykreslit charaktery jednotlivých postav do detailů a také zachytil neúprosnou logiku lidských osudů. *Uloupený život* byl úspěšný, a proto byl i několikrát zfilmován a také převeden do rozhlasové podoby. Miloslav Havel v *Národních listech* napsal o prvním rozhlasovém zpracování: „*V rozhlase se dožil neobyčejného úspěchu zdramatizovaný román Benešův Uloupený život. Kdo četl román, neubrání se dojmu, že je papírový a uměle vykonstruován.*“³¹ Podle Havla nebyla knižní verze natolik úspěšná a lehce pochopitelná, jako v rozhlase. Ve svém tvrzení si odporuje s výše uvedenými kritiky. Na druhou stranu není kniha, která by neměla pozitivní, a zároveň negativní recenze.

---

²⁹ POLAN, B. Název neuveden. *Čin*, 1935, Literární archiv PNP, soupis fondu K. J. Beneše, zpracovala I. Macková, karton č. 94

³⁰ PÍŠA, A. Název neuveden. *Právo lidu*, 1935, Literární archiv PNP, soupis fondu K. J. Beneše, zpracovala I. Macková, karton č. 94.

³¹ HAVEL, M. Román v rozhlase. *Národní listy*, 1939, roč. 79, č. 260, s. 6.

Děj románu se odehrává před první světovou válkou v bohaté rodině Oličových, kde se setkáváme s hlavní postavou Martinou a s její sestrou, dvojčetem Sylvou. Hrdinka si myslí, že Sylvu mají všichni raději než ji. I její rodiče, hlavně matka jí dává najevo, že Sylva jako prvorozená je pro ni důležitější. Později se od svého otce dozví, že nikdo přesně neví, která byla prvorozená, a náhodně jednu zvolili. Později se Sylva vdá za Vladimíra Tomana, kterého milovala také její sestra. Po svatbě se Toman vydá na výzkumnou výpravu k severní točně. Po jeho odjezdu se vydá Martina se svou sestrou na dovolenou, aby si odpočinuly. Pár dní po příjezdu Sylva umírá při nehodě na lodi, protože bylo škaredé počasí a ona nezvládla řízení. Na Martinin prst se dostává její snubní prsten a všichni ji považují za Sylvu. Později nemá odvahu přiznat pravdu, protože by mohla být podezřelá, že své dvojče zavraždila. Proto se vydává za svou sestru i před svými příbuznými. Nikdo kromě otce ji nepozná, ale ten brzy po odhalení z toho šoku zemře. Po složitých peripetiích se vrací její manžel, který málem zemřel na severní točně. V Martinině těhotenství ji Toman podvede a ona od něj odchází ke své tetě, kde porodí dceru Martinu. Později její dcera chce, aby se jmenovala stejně jako ona. Tak se hlavní hrdina vrací k své původní identitě.

Celou knihu výstižně popsal ve své kritice v časopise Lumír Karel Sezima. Podle něj je román dějově velmi pohnutý a po celou dobu je plný dramatických překvapení. Dále ještě uvedl: „*Nelze mu upřít ani rafinované psychologické pronikavosti jak v jednotlivostech, tak v základním pojetí. Románová technika je skvělá... Nevšední vloha a původnost invenční, jemnost a vybroušenost prostředků stylových.*“³² Je pravdou, že Beneš si v díle pohrává s jazykem a volí vhodné výrazy. Celý děj je spleť, ale je psán jednou linií. Autor zbytečně neodbočuje a drží se schématu, i přesto však není jasné, jak celý román skončí. V Uloupeném životě jsou skryté zajímavosti, které počítají se čtenářovou pozorností. Například je udivující s jako lehkostí se dokázala Martina vžít do podoby své sestry. Až na otce si nikdo jejich záměny nevšiml. Ovšem nestihl nic prozradit, protože zemřel. Úmrtí bylo způsobeno šokem, protože věděl o Martinině přání vést sestřin život a myslel si, že ji touha dovedla až k Sylvině vraždě. Nabízí se domněnka, jak by to dopadlo, kdyby se mu Martina ozvala a ke všemu se přiznala. Snad by jí z otcovské lásky prohřešek odpustil. Je tu však možnost, že by ji zavrhl a zároveň udal policii. Může se zdát, že hlavní hrdinka v Uloupeném životě přináší smrt, těm, které má ráda. Nejprve svým nejbližším a poté už v roli Sylvy svému milenci. I přesto, že

---

³² SEZIMA, K. Název neuveden. *Lumír*, 1935/1936, s. 286, Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, zpracovala I. Macková, karton č. 94.

Martina žije život své sestry, není spokojená, jak si představovala, protože Sylva před svou rodinou skrývala mnohá tajemství, která nejsou zrovna příjemná. Například, že si vzala Tomana, i když ho neměla ráda a věděla, že je do něj zamilovaná Martina. Stejně jako v jiné próze, i v tomto románě se setkáváme s typickým Benešovým motivem, kterým je dvojí život. Hlavní hrdinka Martina je podobná své sestře a už za jejího života se jí snaží napodobit. Po její smrti nastupuje na její místo, ale ve svém nitru stále zůstává sama sebou. Čím delší je doba od Sylviiny smrti, tím je pro Martinu těžší žít její život a začíná ztrácet vlastní identitu. V momentě, kdy je v nemocnici oslovena jako mladá paní a se zaváháním nastupuje na Sylvino místo, jí nedochází, jak těžké to pro ni bude. Myslí si, že to hravě zvládne, protože ji vždy ve všem napodobovala. Její jedinou radostí v novém životě je Toman, se kterým to není podle jejich představ. Na konci příběhu ztrácí Tomana a zůstává se svou dcerou. Ta si přeje, aby se jmenovala stejně jako ona, Martina. Tím se hrdinka vrací k sobě samé. Aspoň se ve svém nitru se vším smířila. V *Uloupeném životě*, jak už název vypovídá, se objevuje i motiv uloupení. Martina je oloupena sestrou o své prvorozenství, kdy rodiče vlastní neví, která se narodila první a pak zpětně uloupí své zesnulé sestře identitu v momentě, kdy nastupuje na její místo po tragické nehodě, což můžeme považovat také za jeden z častých prvků, po této nehodě nastává pro hrdinku zlom v jejím životě. Nebýt jejího psychologického vývoje mohlo by se zdát, že Martinina postava je líčena jako hrdinka z červené knihovny. V *Uloupeném životě* najdeme spoustu skutečností, jež jsou typické i pro současnost. Hlavně v tom, že lidé závidí jiným jejich život, peníze, krásu a vlastně cokoli. Když však mají možnost vžít se do jejich situace, jsou zklamáni nebo překvapeni, že ani život těch druhých není ideální. Většinou už nemají cestu zpět a litují, že nenechali vše při starém. Stejně jako hlavní postava Martiny.

3.1.2. Kouzelný dům

Román je vrcholem autorovy předválečné tvorby. Později vycházel především v nakladatelství Československý spisovatel. I *Kouzelný dům* sklídl hlavně pochvalné recenze. Například František Götz v *Národních listech* hodnotí Beneše jako velmi schopného spisovatele, který s lehkostí rozvíjí jednotlivé osobnosti a složité zápletky. Dále také píše: *„Mnohem větší potencionální sílu má druhý ústřední motiv Benešovy skladby, motiv krásy na zemi, který právě dodává už opotřebovanému motivu amnesie nového obsahu... V tomto úseku románu dosáhl Beneš velké poetické hodnoty, zvláště když dovedl zužití podrobnou znalost*

boskovického kraje a když našel i novou metodu v rozvíjení elementární erotiky.“³³ Je pravdou, že popisy krajiny jsou velmi podrobné a umožňují lepší vžití do situace. Podle Götze stoupá tímto dílem K. J. Beneš na vrchol. Další zajímavou kritikou je názor Benjamina Jedličky, který nejprve Beneše chválí za zajímavý námět a působivé zápletky. Pozitivně hodnotí i charakterové ztvárnění postav. Jedlička ve své recenzi popsal i negativní stránky díla: „*Mnohé působí uměle, křečovitě a nastavovaně, zní konvencí a banalitou. Nejvíce však a takřka nepochopitelně selhal K. J. Beneš v líčení křehké historie obapolné lásky mezi Martinem a Marií. Kniha měla ještě zrát ve skrytu básnickovy duše a čekat na nové a nové přílivy inspirace, které by jejímu ději přinesly sourodá slova.*“³⁴ Bylo by zajímavé sledovat vývoj díla, kdyby Beneš román přepracoval jako jiné prózy.

Celý román je rozdělen na tři části. V části I., která se jmenuje Dar noci, se do Balvínovy rodiny dostává dívka, jež po cestě domů našel Josef Venta – manžel Háty Balvínové. Ze strachu, že by ho mohli podezírat, že ji srazil, vezme dívku ke tchyni, aby se o ni postarala. Vymyslí si báchorku, že to je jejich vzdálená příbuzná a spadla ze schodů. Po probuzení si dívka na nic nepamatuje. Ani na své jméno. Syn staré paní Balvínové, Martin se o dívku stará nejvíc. Pomůže jí vymyslet historku, kdo je a jak se dostala na cestu. Od té doby jí všichni říkají Marie Larišová. V části II. – Putováním snem, se Marie stále více sblíží s Martinem. Všimá si toho i Martinova matka, jež si Marii velmi oblíbila. V závěru této části spáchal sebevraždu Martinův bratr, Vilém. V části III. – Potulný kejklíř, se snaží Martin Marii oživit předchozí zážitky, aby si vzpomněla na své jméno i bydliště. Když si Marie ani pak nevzpomene, rozjedou se do Prahy a snaží se něco vypátrat. Neúspěšně. Zanedlouho po návratu přijde telegram z fotoateliéru, aby Martin poslal jméno dámy, s níž se fotografoval. Navečer toho dne jdou do cirkusu, kde Marii kouzelník uvede do hypnózy a ona uvede své pravé jméno i to, jak se do Bítova dostala. I po ukončení hypnózy zůstává v pravé podobě. Mezitím navštíví Martinovu matku pan Unger s panem Turbou. Pan Unger je Mariin otec, který si do této doby myslel, že je Marie mrtvá. Marie po návratu z cirkusu je velmi chladná a odtažitá a nikoho nepoznává. Šťastně se shledává se svým otcem a odjíždí zpět do Prahy. S Martinem nechce mít nic společného. Když za ní přijede do Prahy, nechce se s ním ani bavit.

---

³³ GÖTZ, F. Román o kráse na zemi. *Národní listy*, roč. 79, č. 218, s. 10.

³⁴ JEDLIČKA, B. Název neuveden. *Lidové noviny*, 1939, s. 3.

Román *Kouzelný dům* se řadí mezi psychologickou Benešovu tvorbu. Velmi podrobně dokázal popsat nejen charakter postav, ale i okolní přírodu, kde se děj odehrává. Je zajímavé, že se Marie chovala úplně jinak, když měla ztrátu paměti, než po uvědomění, kdo vlastně je. Podle některých odborných lékařů taková proměna charakteru a povahy není ani po takovém úrazu reálná. Beneš si tuto skutečnost upravil a ukázal, že lidské bytosti se ne vždy chovají, jak sami chtějí. Hlavně děti jsou hodně ovlivněni chováním svých rodičů a snaží se je napodobit, protože si myslí, že je to správné a chtějí se jim zalíbit. Hodně z nich je toho názoru, že by je rodiče neměli rádi, kdyby se chovaly jinak. Což je společně s hlavní hrdinkou Marií. Stejně jako v předchozím románu, i v *Kouzelném domě* se můžeme opět setkat s motivem dvojího života. Ovšem v tomto románu se jedná o dvojí život jedné osoby, která v důsledku velkého šoku a úrazu po pádu letadla ztratila paměť a žila v Balvínově rodině, v době nevědomosti se chovala úplně jinak. Z lékařského hlediska je taková diagnostika velmi častá, zvláště po úrazech hlavy, ale ve většině případů si sám pacient časem vzpomene na svou vlastní identitu. Na druhou stranu je tu také fakt, že Marie neměla žádnou nápovědu, kam se zařadit, protože ji nikdo neznal a nemohl jí pomoci. Martin, jenž Marii miluje, nepozná, že se jedná o někoho jiného, stejně jako jeho matka, která byla ze začátku nedůvěřivá, ale Marie si ji svou povahou získá. Málodko v druhé osobě hledá někoho jiného, než doopravdy je. Pravdou je, že se Marie chovala jinak a právem oba cítí velké rozčarování po té, co vyjde pravda najevo, protože nepravá Marie jim přišla velmi hodná a milá a její pravá povaha je docela jiná. Zvláštní je i postava Viléma, který spáchá sebevraždu. V důsledku jeho smrti se nabízí úvaha, zda spáchal sebevraždu kvůli své nemoci nebo se dozvěděl něco ze života pravé Marie a nedokázal to sdělit žádnému členovi své rodiny a raději spáchal sebevraždu. V románu je pouze letmý náznak, co bylo pravým důvodem, to však vede jen k dalším domněnkám, jak to doopravdy bylo. Častým motivem u spisovatele je i tragická nehoda, která způsobí v životě hlavního hrdiny zlom. U Marie je to letecká havárie, po níž nastává ztráta paměti. Po uzdravení se vrací do svého starého domova. Je otázkou, jestli byla Marie šťastnější v rodině Balvínových nebo u svého otce. Vzhledem k tomu, že se chce z Bítova dostat co nejdříve, je možné odvodit více závěrů. Například ten, že Marie ví, že by nemohla zůstat s Martinem a raději od něj utíká, než by se postavila proti otci. Ani v tomhle nejsou kritické za jedno.

Podle prvních náskoků měl být Benešův román *Kouzelný dům* zcela jiný. Sám to prozradil v rozhovoru pro *Národní listy*: „*Námět jsem nosil v hlavě už delší dobu, po několik*

let. Měl ovšem formu podstatně odlišnou od dnešního románu. Hlavní osobou, která ztratila paměť, neměla být původně žena, nýbrž muž. Až teprve tehdy, když jsem dlel na prázdninách v moravských Žehůtkách, románovém Bítově, když jsem spatřil Kouzelný dům, který ve skutečnosti stojí a má atmosféru Čechovova Višňového sadu, když jsem spatřil dva blízké Chlumu a podlehl vůbec kouzlu celého kraje, začal můj román nabývat konkrétních tvarů.“³⁵ Bylo by zajímavé sledovat vývoj románu, kdyby hlavní postavou byl muž. Tím by se próza odlišovala od všech ostatních Benešových děl.

3.1.3. Setkání v Karlových Varech

I tato pozdější novela se řadí mezi psychologickou prózu. Na rozdíl od předchozích románů je kratší. Postavy nejsou charakterově propracovány. Podle kritiků Beneš nerozvinul téma motivace a odvrácených dětí s rozhořčenou obžalobou nacismu, jak se od něj očekávalo. Na druhou stranu, by se autor mohl dostat od psychologického realismu k autobiografickému popisu válečných zážitků. Novela Setkání v Karlových Varech je ve srovnání s ostatními jeho díly velmi útlá. Je to možná tím, že se jedná o poslední knihu za autorova života a Beneš neměl tolik sil rozvést motivy do takové šíře, jako u jiných románů. Je tu však i druhá možnost, že to tak měl spisovatel v plánu a nechtěl psát příliš obsáhlou práci. Jedná se však pouze o domněnky.

Novela se odehrává krátce po druhé světové válce. Hlavní hrdinkou je Heda Arndtová, která vyrůstá v zámožné západoněmecké rodině. Netuší však, že je jedním z dětí, které byly odebrány gestapem českým matkám a dány do rodiny německých na převýchovu. Celé dětství i dospívání žije v nevědomosti a je obklopena péčí a přepychem. Vyrůstá v pravou německou dívku, jež odmítá jakékoli nenávislné řeči o Hitlerovi a o válce. Nevěří v zločiny proti lidskosti a důkazy považuje, jako většina obyvatel, za podvrh. Její strýc Bernt von Lauterer vlastní společnost Rhein – Film, díky níž Heda začíná věnovat filmu a stává se z ní úspěšná herečka. Jako hlavní představitelka filmu Stíny minulosti má jet se svým strýcem a matkou do Karlových Varů na festival. Její matka, která tam jede na léčení, tomu chce zabránit, protože se bojí, že by se tam všechno prozradilo. Hedina původní rodina totiž pocházela právě z Varů. Po velkém přemlouvání ze strany Hedy, Bernta i Hedina otce matka nakonec povolí, i když nerada, a pořád se nezbavila svého strachu. Ještě před odjezdem se Heda zasnoubí s Petrem Reischem. Po příjezdu do Karlových Varů se matka i s Hedou vydávají za lékařem Melanem,

---

³⁵ BENEŠ, K. Kouzlení s kouzelným domem. *Národní listy*, 1939, roč. 79, č. 323, s. 9.

kvůli procedurám. Melan je druhým manželem Boženy Helmové, která je Hedinou pravou matkou a jejíž první manžel byl umučen nacisty v koncentračním táboře. Melanovi přijde podezřelé Hedino datum narození i její náhodná podoba s Boženou. Rozhodne se, že své ženě nic neřekne. Po té jde Melan se svým synem a ženou na premiéru Stínů minulosti, po kterém se Heda stává ve Varech slavnou. Při Hedině návštěvě Císařské lázně si Boženina sestra všimne, že jí chybí pravý malíček jako původní Hedě. Po domluvě s Melanem se rozhodne, že ani ona o tom nikomu nic neřekne. Nakonec všem prozradí Michal – Melanův syn, kterého na to upozorní jeho žárlivá přítelkyně a sdělí to rodině při obědě, jako zvláštní historku. Boženě vše dojde a i přes zábrany svého manžela a sestry se rozhodne všechno Hedě říct. Ta je z toho velmi zmatená a cítí se podvedená. Zjistí, že ji rodiče celé dětství lhali. Heda neví či je a ani co bude dělat dál, jak bude žít. Nerozhodne se ani pro jednu rodinu a odcestuje do Prahy, aby si vše ujasnila. Po roce se vrací ke své pravé matce a oznámí jí, že se byla podívat do Lidic, do Terezína a jiných koncentračních táborů. Pokračuje dále ve své herecké kariéře, ale už nežije v západním Německu, ale ve východní části. Také své matce Boženě řekne, že přijala jméno Heda Helmová a bude ho nosit se ctí. Tím celá povídka končí.

Stejně jako v jiných Benešových psychologických prózách, se i v této novele setkáváme s motivy nejisté identity, kdy hlavní hrdina neví, kdo je a najednou po několika letech ztrácí svou osobnost. Na rozdíl od Kouzelného domu, kde je hrdinka po úraze a neví, kdo je. Zde je vina hlavně v jiných osobách, především v adoptivních rodičích Arndtových, ale také v Boženě Helmové, která bez varování Hedě odhalí její původ. Hedě nikdy nevadilo, že není podobná z žádného hlediska ani jednomu ze svých rodičů, což je na jednu stranu podivné. Na druhou stranu, kdo by nad takovou věcí přemýšlel, zvláště pokud nemá ani stín pochybnosti, že nepatří do rodiny, v níž vyrůstá. Další zajímavostí je situace, kdy Heda z nevědomosti odmítá uvěřit zločinům proti lidskosti, kterých se Němci za války dopustili a myslí si, že je to všechno podvrh a okolí ji v tom jen utvrzuje. Podvědomě však tuší něco jiného. Její pozornost upoutá i leták, ve kterém matka hledá dívku jménem Heda Helmová. Ze začátku nad tím přemýšlí, ale nakonec na tu drobnou příhodu zapomíná a vybaví si ji mnohem později. Po odhalení její pravé identity, přemýšlí, že lidé, kterým věřila a scházela se s nimi, mohli zabít jejího otce v koncentračním táboře. V ten moment se už nemůže vrátit k adoptivní rodině a žít jejich život, protože si uvědomila, že je to špatné podporovat druhou světovou válku. V knize Setkání v Karlových Varech se objevuje motiv statečnosti a odvahy, kdy se Heda rozhodne za každou cenu zjistit pravdu a překoná strach postavit se rodičům a následně

po té sama odejít, aby si mohla mnohé věci ujasnit. Odvaha nechybí ani Boženě, která se vydává za Hedou, aby jí řekla pravdu o jejím původu, i když neví, jestli jí Heda uvěří a něco se změní. I přesto však nechce Božena riskovat znovu ztrátu své dcery. Celý děj novely je plný zvratů. Autor se však drží jedné linie, ze které neodbočuje. Také zde se objevuje tragická nehoda v podobě války, která přináší do života Boženy zlom. Zároveň přichází o manžela, jenž umírá v koncentračním táboře a o dceru, která je dána na výchovu do německé rodiny. Božena si však myslí, že je také mrtvá. Po té následuje smutek, který pociťuje nejen Božena, ale i její nová rodina, jež by jí ráda pomohla. Další motiv u Beneše, který je společný hlavně s románem *Červená pečeť*, je hra na hudební nástroj. Zatímco v *Setkání v Karlových Varech* hraje Božena na klavír, ale spíše jen pro radost. V románu *Červená pečeť* hraje hlavní hrdinka na housle a je umělkyní. Hudba je i klíčovým momentem, díky níž Heda pozná, že Božena mluví pravdu. Vzpomene si na starou ukolébavku, jež jí matka zpívala, když byla malá. Najednou jí všechno do sebe zapadá. Její děsivé noční můry z dětství, v níž na ni někdo mluvil češtinou, pro ni neznámým jazykem a také letáček o hledání malé dívky.

3.2. *Próza z období války*

Podle mnohých kritiků je Benešova poválečná historická próza mnohem horší, než jeho psychologické díla. Najdou se však i opačné názory, kteří chválí spisovatele za autentické ztvárnění války. Z období 2. světové války bylo napsáno mnoho knih. Většina z nich je založena na vlastních zážitcích. V tomto se Benešova tvorba neliší. Spisovatel strávil několik let v nacistických věznicích i koncentračních táborech. I v těchto jeho knihách je možno nalézt několik společných rysů. Hlavním hrdinou je v románech z války muž. Výjimku tvoří pouze Božena, o které je celá povídka *Past* z novelistického triptychu *Rudá v černé*. Postavy statečně čelí nástrahám, které na ně přichystá nacistické gestapo. Ať jsou to výslechy, koncentrační tábory nebo vězení. Pokud nejsou věznění, jsou v domácím odboji proti okupantům. Statečnost Beneš přiřadil i ženám, jež na své manžele nebo syny čekají trpělivě doma. Častým motivem je i snaha o záchranu. Třeba hrdinové z *Ohnivého písma* se snaží zachránit svou vlast a chtějí pomoci v boji o osvobození Prahy. Růžena zachraňuje svou čest vraždou Herty. Smrt jako záchranu před dlouhodobým vězením volí i Jezbera ze *Čtyř dnů*. Motiv záchrany je nejlépe patrný v románu *Cesta do neznáma*, kde vojáci osvobozují anglického plukovníka. Všechny knihy jsou si příběhově velmi podobné. V porovnání s jinými autory poválečné éry sice Beneš nepřichází s ničím nevídaným nebo novým, ale i

přesto si jeho knihy zaslouží pozornost čtenářů. Mohou jim pomoci si utvořit obrázek o době okupace a životě v koncentračních táborech.

3.2.1. Ohnivé písmo

Poprvé kniha vyšla v Československém spisovateli v několika tisících výtiscích. V roce 1975 byl román vydán nakladatelstvím Melantrich k 30. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou.

Román se odehrává na sklonku druhé světové války, kdy dochází k porážce německých vojsk a osvobození států americkými a ruskými vojsky. Kniha je rozdělena na dvě části. V té první pojmenované jako Volání domova se setkáváme s hlavními hrdiny, kteří jsou osvobozeni při pochodu z Grüntalské káznice americkými vojáky. Antonín se svými kamarády jsou ubytováni u německých sedláků. Po té, co se dozví, že v Praze jsou potřeba bojovníci, vydávají se do města k Američanům, aby je do jejich vlasti dopravili. Nakonec neuspějí a se svým přítelem Danielem se dostávají do E kasáren. Nakonec Daniel získává auto a povolení, aby s ním jel, a pětice přátel se vydává na cestu do Československa, na vlastní pěst, protože osvoboditelé jim sdělí, že si je z obce musí odvézt jejich stát na vlastní náklady. Ve vlasti nikdo neví, kde všude jsou. Jejich odjezdem končí první část.

V druhé části, Hranice času je popsána cesta hlavních hrdinou domů, do Československa. A následně také rozvážení jednotlivých členů posádky do jejich domovů. Antonín s Danielem a Tomášem jedou až do Prahy, kde se napřed setkají s Tomášovou rodinou a posléze i s Antonínovou. Oba jsou rádi, že všechny vidí. Antonín vyřídí na ministerstvu, kde mají jeho kolegy hledat, jde se podívat na své pracoviště a domluví se, že opět nastoupí na své místo. Na konci knihy jede ještě zachránit svého bratra, který byl neprávem uvězněn.

V románu je zajímavě zachyceno osvobození států americkými nebo ruskými vojsky. I v tomto románu je zachyceno nejen spousta informací, ale také životních příběhů a osudů, které za války postihlo několik lidí, nejen věznění Židů v koncentračních táborech, ale také politických vězňů, kteří byli ve vykonstruovaných procesech odsouzeni k mnohaletým trestům v pracovních táborech a káznicích. Také jsou zachyceny osudy žen, které po odsouzení manželů zůstaly sami v Československu v nejistotě co se s jejich muži děje. Autor zde také velmi podrobně a zasvěceně popisuje domácí odboj proti nacismu a partyzánství, se kterým se můžeme setkat díky synům Antonína. V celé knize je důležitým motivem odvaha

nejen mužů snášet svůj trest s aspoň trochou sebeúcty, ale také odvahy a hrdinství jejich manželek, které se musí poprat s problémy každodenního života, s nebezpečím za okupace, a to vše ve strachu o své milované. V Ohnivém písmu můžeme nalézt hodně podobností s deníkovou knihou Benešovy manželky Erviny Brokešové - *Žila jsem nadějí*. Celý příběh Ohnivého písma je podobný životu Beneše, jenž byl kvůli domácímu odboji vězněn, a jeho manželka nevěděla, zda je zdravý a živý, jestli se s ním ještě někdy setká. Do všech svých děl dává spisovatel část své osobnosti a zážitků nejen z období 2. světové války. Sám autor o ní napsal v doslovu v knize *Rudá v černé*: „*Ohnivě písmo vyrostlo z mých osobních zkušeností daleko více než kterýkoli jiný můj román. Jím také splácím aspoň částečný slib daný...mým padlým a žijícím druhům, kteří mě opětovně nabádali..., abych vydal v románové podobě svědectví o tom, co v oněch letech, kdy se hrálo o existenci našeho národa, stalo se společným údělem tisíců a tisíců českých lidí...*“³⁶ V porovnání s jinými romány je Ohnivé písmo nejvíce autobiografické a podobá se životnímu příběhu samotného spisovatele. Tato kniha je zajímavá i tím, že se v ní můžeme setkat s hlavní hrdinkou hudebního románu *Červená pečeť*. Zatímco v něm je úspěšná mladá houslistka, která myslí především na kariéru, aby se dostala co nejdále. V Ohnivém písmu je z ní starší žena, které zemřel manžel Jindra a syn je v koncentračním táboře jako politický vězeň. Je poznamenána trpkými zkušenostmi, ale ani to jí nebrání, aby se zapojila do domácího odboje a pokračovala, tak v odkazu svého manžela a později i syna. Je zajímavé sledovat vývoj hrdinky v první románu a poté následně ve druhém.

3.2.2. Rudá v černé

Novelistický triptych byl vydáván především v Československém spisovatel. Po každé byl náklad výtisků vysoký. Dílo věnoval Beneš své ženě za její sílu, víru a statečnost v těžkých letech války. Sám spisovatel o knize napsal: „*Rudá v černé vznikla z mých nejotřesnějších zážitků..., i když se v jejich ztvárnění prolíná báseň s pravdou. Ústřední zápletky v Pasti by byla bezmála vedla k pozavírání odbojové skupiny, v níž jsem pracoval...Agentku gestapa Hertu jsem osobně poznal po svém zatčení v Petschkově paláci...Jezbera a Bílek ze Čtyř dní žili se mnou na cele...Obraz pochodu smrti v posledních dnech války jsem nepotřeboval ani v nejmenším vymýšlet, protože jsem ho sám prožil. I ovzduší odplaty, zachycené v Jejich pravé tváři, kotví v mnoha poznátcích, které jsem nasbíral*

---

³⁶ BENEŠ, K., *Rudá v černé*, 7. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1987.

na svých cestách po Německu po první světové válce... ³⁷ Z knihy je patrné, že se zakládá na pravdě. Je zajímavé, že autor využíval postavy, které sám poznal a jejich příběhy si nevymyslel, jen trochu upravil.

Knihy Rudá v černé je novelistický triptych. V novele Jejich pravá tvář je popsán příběh Viktora Hadiny, kterému v dětství tragicky zemřeli jeho rodiče. Po jejich smrti se o něj začne starat teta Eliška, jež žije se svým manželem ve Francii, a mají tam vinařský závod. Po vypuknutí 1. světové války nastupuje i se svým nevlastním bratrem Ludvíkem do války. Po smrti adoptivních rodičů i Ludvíka se stává jediným vlastníkem vinařství. I přesto přijme po válce nabídku Palivce, aby odcestoval do Hamburku a stal se tam generálním konzulem a dohlížel na dopravu lodí s potravinami a jinými potřebami pro Československo. V Hamburku plní nejen své povinnosti. Také hledá rodinu muže, kterého kdysi ve válce zastřelil. V okamžiku, kdy je najde, pronajme si u nich pokoj a snaží se s nimi sblížit. Po té však manželka zastřeleného vojáka, Renáta, pozná, co je doopravdy zač. Viktor poznává, že pro Němce válka sice skončila, ale doufají v další, v níž vyhrají. Také ho překvapuje, že pro ně nebyly boje zbytečné, i když je v mnohých případech obraly o všechno. Příběh končí plavbou po jezeře, kde ho najde Renáta a chce po něm kovové pouzdro manžela, aby ho mohla vhodit do vody.

Druhá novela Past se odehrává v pozdější době, během druhé světové války. Autor v ní popisuje domácí odboj proti nacismu. Hlavní hrdinkou je Růža, která je zatčena při náhodné kontrole na nádraží a při vyšetřování zjistí, že její papíry jsou falšované. Dostává se do vězení na Pankrác, kde je za ní poslána jako zvěd Anča Nováková vlastním jménem Herta Lenzová, jež má získat potřebné informace k usvědčení celé jejich bandy. Jedinou Růžinou starostí je předat moták kolegům ven. Anča se s Růžou skamarádí a přesvědčí ji, že jí má moták předat. Růžini spolupracovníci však odhalí lest a na domluvenou schůzku nepřijdou. Pomocí triku se podaří Růži utéct na svobodu rovnou k Anči. Vše je však předem domluvené. Na druhý den Růža pozná, že všechno je past a Anču zabije. Krátce na to pro ni přijdou kolegové a Růža jim řekne o svém odhalení i o vraždě Herty. Je na sebe pyšná, protože opět patří mezi ně.

Třetí novela Čtyři dny nás zavede do věznice v Grüntalu, odkud vychází pochod všech vězňů. Ani jeden z nich neví, kam se jde, ale všichni doufají v brzké osvobození Američanů, jejichž

---

³⁷ BENEŠ, K., *Rudá v černé*, 7. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1987.

palbu slyší skoro po celé délce pochodu. Jednoho dne utíká z pochodu Antonín Jezbera odsouzený za vraždu. Dojde ke stodole, kde se ukryje a další den se tu setkává se spoluvězněm Bílkem. Ve vězení se moc rádi neměli, ale během čekání na osvobození si vše vysvětlí a osvobození slaví spolu. Uprostřed oslav dojde jejich generál z věznice spolu s Američany a vyzve všechny, ať si nastoupí před hostincem. Poté odvedou Jezberu a ještě jednoho zloděje, kteří nebyli politickými vězni. Jezbera je uvězněn v neútulné cele. Příběh končí Jezberovou sebevraždou.

Z celého příběhu je patrné, že autor si všechno prožil na vlastní kůži a ví, o čem píše. V novele Past je zdůrazněna odvaha hlavní hrdinky, které jde o předání motáku, aby nedošlo k zmaření nebo zpoždění úkolu. Po zjištění, že byla oklamána a dovede si zachránit čest vraždou Anči neboli Herty.

Pravdou je, že z tohoto období existuje hodně knížek, ale i přesto by Rudá v černé neměla patřit mezi ty zapomínané a zastrčené v koutě knihovny. Naopak by mohla být součástí povinné četby spíše žáků středních škol, než základních. Doplnila by obraz těchto let, který by žáci získali od jiných spisovatelů. I v novele Past můžeme najít oblíbený Benešův motiv - dvojí život, jenž je však typický spíše pro autorovu psychologickou prózu. Dvojí život vede Herta, která pracuje pro Němce, a aby získala důležité informace od Růži, vydává se za Anču Novákovou, a to velmi věrohodně. Ani Růža, která je velmi obezřetná i uvěří a svěří důležitý moták. Chvilími sama Herta ve vězení v roli Anči jakoby zapomínala na svou původní roli. Ve všech třech novelách se objevuje motiv odvahy. V první, kdy se hlavní hrdina rozhodne najmout pokoj u rodiny, které zabil příbuzného a rozhodne se jim vše říct a ve třetí, když si Jezbera zvolí smrt, než dlouhé vězení, protože ví, že i po odpykání trestu ho doma nikdo nečeká a přijde mu jeho život zbytečný. Mnoho lidí si myslí, že sebevražda je zbabělost, ale na druhou stranu málokdo dokáže si sám sáhnout na život.

3.2.3. Cesta do neznáma

Knihy vyšla posmrtně v roce 1973 zásluhou jeho manželky Erviny Brokešové, a to v nákladu 10 000 výtisků v nakladatelství Melantrich v Praze. Spisovatel využívá námět politických vězňů. I zde se vyskytují autobiografické prvky, ale v menší míře, než v předchozích dílech. Se spisovatelem mají hlavní postavy společné pouze to, že jsou ve vězení z politických důvodů. Většina děl, která vyšla po smrti autorů, jsou velmi propracované, protože si na nich dávají více záležet. Ovšem dle některých kritiků Benešův

román Cesta do neznáma se mezi ně neřadí. Podle mnohých má Beneš daleko hodnotnější knihy, než je tento historický román.

Hlavní postavou románu je Max Diferding, který je německý komunista. Po nástupu Hitlera k moci je vězněn v několika koncentračních táborech. I když je na svobodě, je neustále kontrolován gestapem. Také neustále čeká na příkazy ilegálního stranického vedení k další činnosti. Právě na takový pokyn se přihlásí Max do trestného praporu, který je sestaven z bývalých politických vězňů a dalších zločinců. Dobrodružná protifašistická práce se rozvíjí v jednom bavorském táboře, kde se seznámí, s podobnými lidmi jako je on. Po přesunu na ostrov Rhodos se seznámí s partyzány a neváhají jim pomoci při osvobození anglického plukovníka z německého vězení. Po té je Max spolu s kamarády přijat na anglickou loď, na níž není nic podle jejich představ. Po mnoha útrapách se Max dostává zpátky domů a je odhodlán pomoci i kamarádům k návratu domů.

V románu Cesta do neznáma se opět setkáváme s tématem, které je autorovi velmi blízké, protože sám byl vězněn během druhé světové války. Opět se můžeme setkat s motivem odvahy Maxe a jeho kamarádů, hlavně v odporu proti německým vojákům a záchraně anglického plukovníka, i přestože nevěděli, jestli plán dopadne, jak má. A přenesli se i přes zklamání, jež je u Angličanů čekalo. Chtěli pomáhat, ale nedůvěra domácích jim v tom zabránila. Také v tomto románu můžeme najít motivy dvojího života, který je však málo patrný. Je možné, že ho spisovatel do knihy nedal úmyslně, ale pozorný čtenář to postřehne. Jedná se především o hlavního hrdinu Maxe Diferdinga, který se dostane do trestného praporu. Na povrchu spolupracuje s fašisty, ve skrytu rozvíjí protifašistickou činnost, která vyvrcholí osvobozením anglického plukovníka. V této práci není sám, ale pomáhají mu i lidé, kteří mají u fašistů vysoké postavení, a nikdo by u nich nevěřil, že konají práci, jež by měla pomoci k osvobození obléhaných států. Je zajímavé pozorovat, jak se někteří lidé museli přetvařovat, aby nikdo nic nepoznal. Stejně jako v Benešových jiných knihách inspirovaných druhou světovou válkou, i zde se můžeme setkat s přátelstvím, jež vzniklo v pracovním táboře a upevní se během pobytu na Rhodosu. Po návratu domů Max na své kamarády nezapomíná a hned po přivítání s rodinou organizuje, jak jim můžeme pomoci se dopravit zpátky do vlasti. Je vidět, že i autor měl podobnou zkušenost a popsal všechno věruhodně.

Závěr

Svou prací, kterou Vám zde předkládám, jsem si v úvodu dala za cíl, zachytit život a dílo spisovatele, který je v hodinách literatury opomíjen. Jedná se o spisovatele, jehož někteří kritici hodnotí kladně a další ho považují za součást brakové literatury. Vždy mě zajímaly věci, které nebyly popsány v žádné učebnici stejně a vycházely i ze zkušenosti vyučujícího. Proto jsem si zvolila pro svou bakalářskou práci právě zapomínaného spisovatele Karla Josefa Beneše. Na začátku jsem nastínila tři různá období, která souvisí s autorovou tvorbou, protože to se promítlo i do jeho děl. Dále jsem popsala jeho život, a vybrala několik jeho děl, jež jsou podle mého názoru nejdůležitější. Pro lepší srovnání jsem uvedla i pár recenzí z dobových novin a také z Literárního archivu PNP. Myslím si, že se mi podařilo splnit cíle, které jsem si dala v úvodu práce. Popsala jsem jednotlivá období, související s jeho prací. K vytvoření detailního životopisu jsem musela použít soupis osobního fondu K. J. Beneše v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, protože v téměř každé dostupné literatuře je o tomto spisovateli jen pár řádků. Dále jsem pracovala i s dobovými novinami. Využívala jsem je především k hledání recenzí. Materiálů, které jsem získala v PNP bylo dostatek, proto bylo z čeho čerpat. Z toho důvodu se mi práce psala dobře. Problémem byla spolupráce s pracovníky Památníku národního písemnictví. Na místě už se mi věnovali a ochotně nosili potřebné kartony. Těžké také bylo dohledat potřebné informace k recenzím, které jsem získala v PNP. Noviny, v nichž kritiky vyšly, se už nedochovaly nebo jsou natolik poškozené, že nejdu půjčit. Snažila jsem se však, abych údaje dohledala. Další problémy se při psaní už nevyskytly. Čekala jsem však, že ze získaných informací udělám delší životopis. Bohužel, jak jsem napsala i v úvodu, deník nebo i korespondence, o kterých jsem si myslela, že mi budou největším zdrojem, byly psané těsnopisem a autorovým nečitelným písmem, ale i tak jsem získala údaje, které jsou k sehnání pouze v PNP.

Téma, jež jsem si vybrala, bylo pro mě zajímavé a bavilo mě i dohledávání informací ve zdroji, který je pro mě novým a obohacujícím. Podle mého názoru je dobré používat i takové prameny, protože jsou v nich zajímavé informace, které se málokde dozvíme. Literární archiv PNP je velmi obsáhlý a určitě jejich služby ještě využiji.

Knihy K. J. Beneše byly velmi zajímavé a inspirující. I když spisovatel nepatří mezi naše přední spisovatele, kteří určují vývoj literatury, ráda bych ho zařadila do výuky českého

jazyka na střední škole a využila bych i jeho psychologické a válečné romány. Je sice pravdou, že romány nejsou natolik kvalitní jako například Havlíčkovy, ale i tak je škoda je nechat zapomenuté. Knihy jsou velmi čtivé a čtenář nemůže dopředu předpokládat, jak příběh skončí. I to je jeden z důvodů, proč se přikláním k těm kritikům, kteří tvrdí, že K. J. Beneš tvořil umělecká díla a rozhodně by se neměl řadit k brakovým autorům.

Seznam použitých zdrojů

BALAJKA, B. a kol., *Přehledné dějiny literatury II*, 3. vydání. Praha: Fortuna, 1997, 200 s. ISBN 80-7168-501-1.

BENEŠ, K., *Cesta do neznáma*, 1. vydání. Praha: Melantrich, 1973, 251 s. ISBN není.

BENEŠ, K., *Kouzelný dům*, 13. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1971, 297 s. ISBN není.

BENEŠ, K. Kouzlení s kouzelným domem. *Národní listy*, 1939, roč. 79, č. 323.

BENEŠ, K., *Ohnivě písmo*, 5. vydání. Praha: Melantrich, 1975, 371 s. ISBN není.

BENEŠ, K., *Rudá v černé*, 7. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1987, 341 s. ISBN není.

BENEŠ, K., *Setkání v Karlových Varech*, 2. vydání. Praha: Melantrich, 1970, 166 s. ISBN není.

BENEŠ, K., *Uloupený život*, 4. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1988, 291 s. ISBN není.

BROKEŠOVÁ, E., *Žila jsem nadějí*, 2. vydání. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1972, 188 s. ISBN není.

GALÍK, J. a kol., *Panorama české literatury*, 1. vydání. Olomouc: Rubico, 1994, 552 s. ISBN 80-85839-04-0.

GÖTZ, F. Předválečný hudební svět český a evropský v románě K. J. Beneše. *Národní listy*, 1940, roč. 80, č. 307.

GÖTZ, F. Román o kráse na zemi. *Národní listy*, roč. 79, č. 218.

HAVEL, M. Román v rozhlase. *Národní listy*, 1939, roč. 79, č. 260.

JEDLIČKA, B. Název neuveden. *Lidové noviny*, 1939, Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 94.

LEHÁR, J. a kol., *Česká literatura od počátků k dnešku*, 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 1058 s. ISBN 80-7106-308-8.

Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, kartony č. 1, 3, 94, 95, 106, zpracovala Ivana Macková, nedatováno.

PÍŠA, A. Název neuveden. *Právo lidu*, 1935, Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 94.

POLAN, B. Název neuveden. *Čin*, 1935, Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 94.

SEZIMA, K. Název neuveden. *Lumír*, 1935/1936, Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 94.

SEZIMA, K. Název neuveden. *Lumír*, 1939/1940, Literární archiv PNP, fond K. J. Beneše, karton č. 94.

Anotace

Jméno a příjmení:	Jarmila Petříčková
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Karel Josef Beneš (1896 – 1969)
Název v angličtině:	Karel Josef Benes (1896 – 1969)
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá životem Karla Josefa Beneše. Seznámíme se i s dobovým kontextem spisovatelovy tvorby a s jeho nejznámějšími díly.
Klíčová slova:	Karel Josef Beneš – dobový kontext, život a dílo.
Anotace v angličtině:	This thesis concerns with the life of Karel Josef Benes. We get knowledge of the author's best

	known works and their contemporary contexts.
Klíčová slova v angličtině:	Karel Josef Benes – contemporary contexts, life and work.
Přílohy vázané v práci:	žádné
Rozsah práce:	44 stran (77 054)
Jazyk práce:	český